

ტაო-კლარჯეთის ქართული მოსახლეობის ნათესაობის ტერმინოლოგიური მოდელი (ეთნოკულტურული და სოციოლინგვისტური პრობლემები)

ნუგზარ მგელაძე

ტაო და კლარჯეთი მდინარე ჭოროხის აუზში ისტორიული სამხრეთ საქართველოს ტერიტორიულ-ეთნოგრაფიული პროვინციები იყო. ისინი დღეს თურქეთის რესპუბლიკის შემადგენლობაშია. აქედან გამომდინარე, მრავალმხრივაა საინტერესო ამ მიწა-წყალზე მცხოვრები ქართული მოსახლეობის ეთნოგრაფიული პანორამა, განსაკუთრებით, ქართული მოსახლეობის ტრადიციული სოციალური სტრუქტურა, მათ შორის, ნათესაობის ტერმინთა სისტემა, რომელმაც გვიანი შუა საუკუნეებიდან, როცა იგი ეროვნულ ეთნოკულტურულ ორგანიზმს მოწყდა, საუკუნეების განმავლობაში მულტი-ეთნიკურ და უცხო ეთნო-პოლიტიკურ გარემოში დაიწყო განვითარება. შესაბამისად, დასახლების საზოგადოებრივმა სტრუქტურამ ტრადიციული იერსახე შეინარჩუნა, ხოლო ცალკეულმა ფრაგმენტმა და მასთან დაკავშირებულმა სოციალურმა სტერეოტიპებმა მეტ-ნაკლებად ტრანსფორმაცია განიცადა და დომინირებად ეთნიკურ კულტურას შეერწყა.

ტაოლებისა და კლარჯების ნათესაურ ურთიერთობათა სისტემა ტრადიციული ხასიათისა იყო. სტრუქტურულ მოდელში როგორც ერთი, ისე მეორე ქართველი ხალხის ამა თუ იმ ისტორიულ-ეთნოგრაფიული ჯგუფისათვის ნიშანდობლივ ტიპოლოგიურ აგებულებას იწარჩენება, თუმცა იმის გამო, რომ ტაოელებსა და კლარჯებს ხანგრძლივი დროის მანძილზე ქართულენოვანი მონათესავე ჯგუფებისაგან იზოლირებულად არსებობა და ახალ ეთნიკურ გარემოცვაში განვითარება უხდებოდათ, მათმა ნათესაობის სისტემამ ცვლილებები განიცადა, რაც უპირველესად ტერმინოლოგიაში აისახა. ქართული ტერმინები ხშირ შემთხვევაში თურქულმა ანდა თურქულის გზით შემოსულმა არაბულმა და სპარსულმა სიტყვებმა ჩაანაცვლა.

ტაოელებსა და კლარჯებში ნათესაობის ტერმინოლოგია საოჯახო სფეროსა და პატრონიმიული ორგანიზაციის გენეალოგიურ სეგმენტთა სოციალურ სივრცეს მოიცავდა. იგი ტაო-კლარჯეთის მოსახლეობის საზოგადოებრივ ურთიერთობებში განსაკუთრებულ ფუნქციას ასრულებდა და გარკვეულ ინდივიდებს აღნიშნავდა. ეს ტერმინოლოგია არა მარტო გამოვლენასა და საველე პირობებში მის შეკრებას, არამედ სათანადო მეთოდებით რეესტრირებას, სტრუქტურულ და ტიპოლოგიურ ანალიზს საჭიროებს. ამასთან, შედარებითი კვლევების საფუძველზე მნიშვნელოვანია ტაოელებისა და კლარჯების ტერმინოლოგიური პარადიგმა ჭოროხის აუზის სხვა ქართულ მხარეთა მოსახლეობის ნათესაობის მოდელებთან მიმართებაში წარმოვაჩინოთ (მგელაძე 1988); (მგელაძე 1990); (მგელაძე 2004); (მგელაძე 2010); (მგელაძე 2014); (მგელაძე 2015); (მგელაძე 2016a). ამ ამოცანების გადაჭრაში კი უაღრესად ფასეულია ფორმალური მეთოდებით ოპერირება. საზოგადოებრივ მოვლენათა მათემატიკური მოდელირების პროცესში ფორმალური მეთოდები ყველაზე ეფექტურია ნათესაობის ტერმინოლოგიური სტრუქტურის, სოციალურ ორგანიზაციათა არქიტექტონიკისა და, შესაბამისად, მათი ტიპებისა თუ განპირობებულობის შესასწავლად. ამ ფენომენის ანალიზის საფუძველზე ჩვენ შეგვიძლია მეტ-ნაკლებად განვსაზღვროთ სხვადასხვა ტიპისა და ტაქსონომიური დონის ადამიანთა დაჯგუფების შიდა სოციალური აგებულება. ფორმალური მეთოდებით ნათესაობის ტერმინთა სისტემის შესწავლას საკმაოდ სოლიდური საბაზო წანამძღვრები აქვს. ფაქტობრივი საველე წყაროების გაფართოების პროცესში ანთროპოლოგიაში – სოციოკულტურულ ანთროპოლოგიასა და ეთნოლოგიაში, დაისვა საკითხი ნათესაობის ტერმინოლოგიური სისტემის შესწავლის ტრადიციული მეთოდის შეცვლისა და ახლის შექმნის შესახებ. გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან ფორმალურმა – ტრანსფორმაციულმა, შკალოგრამულმა და კომპონენტურმა მეთოდებმა დაიწყო დამკვიდრება (გუდენაფი 1956); (გუდენაფი 1964); (გუდენაფი 1971a); (გუდენაფი 1971b); (ლაუნსბერი 1956); (ლაუნსბერი 1962); (ლაუნსბერი 1965); (ლაუნსბერი 1968).

მართალია, XX საუკუნის 50-იან წლებში სოციოკულტურულ ანთროპოლოგიაში ფორმალურ მეთოდს საფუძვლად სტრუქტურული ლინგვისტიკის თეორიული მონაცემები დაედო, თუმცა ცნობილია, რომ ფორმალური ანალიზის შინაგანი პრინციპების აგების ცალკეულ ცდას ეთნოლოგიაში გაცილებით ადრე, XX საუკუნის 20-იან წლებშიც ჰქონდა ადგილი (ტოკარევი 1952: 189-194).

სამეცნიერო ლიტერატურაში ნათესაობის სისტემის შესწავლის პროცესში კერძოდ, ნათესაობის ტერმინთა სტრუქტურულ-ფუნქციური ანალიზისა და ისტორიულ-ტიპოლოგიური დახასიათებისას, ერთ-ერთი განმსაზღვრელი მნიშვნელობა ეთნოგრაფიული მასალის ფიქსირებისა და მისი შემდგომი ანალიზის მეთოდის შერჩევას ენიჭება. ეს ამა თუ იმ საზოგადოების ნათესაობის სისტემასთან დაკავშირებული მასალის დიდმა წყაროთმცოდნეობითმა დანიშნულებამაც განაპირობა. ამჟამად, შედარებით გავრცელებულ და მიღებულ მეთოდად ნათესაობის ტერმინთა სისტემის კომპონენტური, ტრანსფორმაციული და შკალოგრამული მეთოდები ითვლება, რომლებიც ანთროპოლოგიაში – სოციოკულტურულ ანთროპოლოგიასა და ეთნოლოგიაში სტრუქტურული ლინგვისტიკიდან გავრცელდა (გუდენაფი 1956); (გუდენაფი 1964); (გუდენაფი 1971ა); (გუდენაფი 1971ბ); (ლაუნსბერი 1956); (ლაუნსბერი 1962); (ლაუნსბერი 1965); (ლაუნსბერი 1968); (ფაბლანი 1965); (მარანდა 1964); (ბორლანდი 1979); (კრონენფელდი 1980); (კრიუკოვი 1972); (ჩლენოვი 1973); (კუზნეცოვი 1971), რაც ბუნებრივიცაა, რადგან ნათესაობის ნომენკლატურა არა მარტო ისტორიულ-ეთნოგრაფიულ, არამედ, უპირველესად, ლინგვისტურ დონეზე განიხილება. ნათესაობის ტერმინები ენის ლექსიკის ნაწილია და, შესაბამისად, მათი არსის დადგენისათვის აუცილებელია ნათესაობის ლექსიკა ფონეტიკური და მორფოლოგიური ასპექტებით დიქტონულ და სინქტონულ დონეზე გავიზიაროთ. ასევე, ნათესაობის აღმნიშვნელი ცნებები კომპლექსურად, ენის ფუნქციონირებისა და განვითარების შინაგან კანონზომიერებათა შუქზე უნდა შეისწავლებოდეს. აქედან გამომდინარე, შეიძლება დამაჯერებლად ვთქვათ, რომ კვლევის ადეკვატური მეთოდის შერჩევა წარმოადგენს მსოფლიოს ეთნოსთა ნათესაობის ტერმინების ობიექტურად აღწერის მყარ საყრდენს.

ფორმალური მიდგომა ნათესაობის სისტემის მთლიანობაში შესწავლას, ცალკეული ტერმინის შინაგანი ცვლილებების ანალიზსა და სტრუქტურის წარმომშობი პრინციპების განხილვას ითვალისწინებს. მეთოდებს მკაცრად განსაზღვრული ფორმალიზებული პროცედურული კომბინაციები ახასიათებთ. ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ნათესაობის ნებისმიერი სისტემა ესაა სემიოტიკურ ნიშანთა ერთობლიობა, ე. ი. სისტემაში თითოეული ტერმინი თავის თავში აღნიშვნით და აღსანიშნავს ირთავს. პირველი ბგერით სუბსტანციას გულისხმობს, ხოლო მეორე – ტერმინში კოდირებულ ნათესაურ ურთიერთობას. სიმბოლურ, უფრო ზუსტად, კვლევის „სიმბოლურ ენაზე“ გადასვლა სისტემური ანალიზის ერთ-ერთი დამახასიათებელი თვისებაა, მაგრამ ნათესაობა მხოლოდ ნიშან-სიტყვათა ერთობლიობაზე არ დაიყვანება. ფორმალური მეთოდში, ჩვეულებრივ, ნათესაობა სიმბოლოებითა და იდიომებითაა გამოხატული. სწორედ ესაა მისი კვლევის ობიექტი. ამდენად, იგი გაცილებით ფართო მნიშვნელობას იძენს: ენა, როგორც სიმბოლოთა სისტემა, ფონეტიკურ და ფონემურ საფუძველზეა აგებული, ხოლო სიმბოლოთა სისტემაში ნათესაობა სისხლით და მოყვრობით ელემენტებზე.

ფორმალური მეთოდის სპეციფიკა ერთიანი მეტაენის საფუძველზე კოდების – ინდექსების შექმნას მოითხოვს, რომლებიც ბიოლოგიურ და სოციალურ ნათესაობას შორის არსებულ ზღვარს ავლენს. იგი საშუალებას იძლევა ნათესაობის სტრუქტურაში მსგავსი და განსხვავებული ნიშნები განვსაზღვროთ, რაც სხვადასხვა ხალხთა ნათესაობის სისტემის შედარებითი შესწავლისათვის საჭირო სამეცნიერო წინაპირობაა. კოდირებული ტერმინების საფუძველზე ამ კატეგორიების დიფერენციული ცვლადები, დენოტატები და დეზიგნატები დგინდება, რომლებითაც მოცემული ნათესაობითი ურთიერთობების სოციალური ფუნქცია ირკვევა (მგელაძე 2016ბ: 157-164). საერთოდ, ნათესაობის ტერმინთა სისტემის შინაგანი თვითგანვითარების ზოგადი კანონზომიერების გამოვლენა არა მარტო ცალკეული კატეგორიის დეზიგნატებისა და დენოტატების ამოხსნას, არამედ მათ შორის ურთიერთკავშირის განსაზღვრას მოითხოვს. ტერმინთა კოდირებით, გარდა სოციალურ კატეგორიათა დენოტატებისა და დეზიგნატებისა, ირკვევა დიფერენციული ცვლადებიც, რომელთა მეშვეობითაც ნათესაურ ურთიერთობათა საზოგადოებრივი ფუნქცია ისაზღვრება. ცნობილია, რომ ტერმინთა დენოტატი ნათესაობის ტერმინში კოდირებულ სპეციფიკურ ურთიერთობას გულისხმობს, მაგრამ ტერმინთა უნივერსალობა იმაში მდგომარეობს, რომ მან შეიძლება როგორც ერთი, ისე რამდენიმე ნათესაური ურთიერთობა დააკოდიროს. აღნიშნული კლასი თუ სავარაუდო დენოტატთა ერთობლიობა ტერმინის დეზიგნატს წარმოადგენს (კრიუკოვი 1972: 24). ამდენად, ტერმინის სიგნიფიკატის დადგენა შეიძლება ნათესაობის სისტემის შესწავლის ფორმალური მეთოდის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს ამოცანად ჩაითვალოს. ამ ამოცანათა გადაჭრა, თავის მხრივ, ქმნის პერსპექტივას მოცემული სისტემის სტრუქტურის წარმომშობი კომპონენტები გამოიყოს (პოპოვი 1982: 88). ფორმალური – მათემატიკური მეთოდი მიზნად ისახავს არა იმდენად ნათესაობის სისტემის ახსნას, რამდენადაც მის მკაცრ აღწერას. ამასთან, ანალიზის ობიექტი ხდება არა ცალკეული ტერმინი, არამედ სისტემის სახით გამოხატული მთლიანად ტერმინოლოგიური აპარატი (ჩლენოვი 1973: 167-168). კომპონენტური მეთო-

დის დამახასიათებელი თვისებები თავს იჩენს მაშინ, როცა გარეგანი ნიშნებით მონათესავე კომპონენტები დაჯგუფებას ერთ დეზიგნატში იწყებს იმ შინაგანი დიფერენციული პრინციპებით, რომლებიც მოცემულ სისტემას უდევს საფუძვლად. სწორედ ამიტომ კომპონენტური ანალიზის არსი იმ დიფერენციული ნიშნების თუ სემანტიკური პრინციპების განსაზღვრაში მდგომარეობს, რომლებიც, თავის მხრივ, საშუალებას გვაძლევს საერთო კლასში რამდენიმე ნათესაური ტიპი გავაერთიანოთ (ჩლენოვი 1973: 154); (კრიუკოვი 1983:9).

ამდენად, ყველა შემთხვევაში, ფორმალური, მათ შორის, კომპონენტური მეთოდის რამდენიმე საფეხურიანი ოპერაცია, ხელს უწყობს ნათესაობის ტერმინთა იდეალური მოდელის აგების პროცესს. ფაქტია, რომ გარკვეული პრინციპების საფუძველზე არსებითი ნიშნების შესატყვისობით კონსტრუირებული ნათესაობის ტერმინთა სისტემის ტიპი, მეცნიერული აბსტრაქციაა (კრიუკოვი 1972: 222); (კრიუკოვი 1983). ამიტომ, ნათესაობის ტერმინთა სისტემის ყოველი ტიპი, როგორც ხელოვნური მოდელი, შეიძლება ეტალონად განვიხილოთ. სპეციალურ ლიტერატურაში კი ნათესაობის ტერმინთა რამდენიმე ტიპია დადგენილი. კონსტრუირებული ტიპები აქაც იდეალური მოდელეებია.

ფორმალური მეთოდების საკოდინიკაციო სისტემაში კოდების სხვადასხვა ვარიანტები არსებობს, რომლებიც ამა თუ იმ ხალხისა თუ ხალხების დამწერლობისათვის გამოყენებული ანბანის საფუძველზეა წარმოდგენილი ანდა ციფრების კომბინაციებზეა დაფუძნებული. ჩვენ ვახდენთ ტაოელებისა და კლარჯების ნათესაობის ტერმინების კოდირებას როგორც ლათინური და ინგლისურენოვანი, ისე რუსულენოვანი ანბანის მიხედვით, რომლებიც შესაბამის ცხრილებსა და სქემებს ერთვის. კოდურ სისტემაზე დაფუძნებული ნათესაობის ტერმინთა სისტემის ფორმალური – კომპონენტური ანალიზის მეთოდი, რომელიც დასაშვებია ლათინური – ინგლისურენოვანი, ასევე, შესაძლოა, რუსული ანბანური კოდებით იყოს გამოხატული, ბიოსოციალური მატრიცის უმთავრეს ელემენტებს შეიცავს.¹

ფორმალური მეთოდების არსს მისი ძირითადი პრინციპები წარმოადგენს, რომლებიც რამდენიმე თანმიმდევრულ ანალიტიკურ ოპერაციას მოიცავს. მათგან მნიშვნელოვანია: 1. ნათესაობის ტერმინთა სრული სიის შედგენა; 2. ტერმინთა მნიშვნელობის კოდირება; 3. ნათესაობის ტერმინთა დიფერენციული ცვლადების – სქესის, თაობათა დონის, ლინეალობის: პირდაპირი და გვერდითი – კოლატერალური ხაზების დადგენა; 4. მაკავშირებელ ნათესავთა განსაზღვრა;² 5. ტერმინთა შორის იმ სემანტიკური კავშირის გამოვლენა, რომელიც საყრდენს ქმნის სისტემის სტრუქტურული პრინციპების დახასიათებისათვის.

ნათესაობის ნებისმიერი სისტემის შესწავლა, რომელიც ტერმინთა და ნათესაურ ურთიერთობათა ერთობლიობას წარმოადგენს, ნათესაობის ნომენკლატურის ანალიზით იწყება. ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის სისტემის შესწავლის პირველ ეტაპზე ჩვენ თურქეთის შემადგენლობაში მოქცეული ტაო-კლარჯეთის ქართული მოსახლეობის ნათესაობის აღმნიშვნელი ტერმინების სრული სია შევადგინეთ და თითოეული ლექსიკური ერთეულის – ლექსემის მნიშვნელობის კოდირება განვახორციელეთ:

ტაოელთა და კლარჯთა კოდირებულ ტერმინთა ჩამონათვალი

№	ტაოური ნათესაობის ტერმინი	კლარჯული ნათესაობის ტერმინები	შავი და მარმარილოს ზღვის აუზების კლარჯ მუჰაჯირთა ნათესაობის ტერმინოლოგია	კოდი
1	–	დიდი დედე (დიდი ბაბუა)	დიდი დედე (დიდი დედე)	FPP (PmPP)
2	–	დიდნენე (დიდნენე/დიდი ნენე/დიდი ნენე)	დინენე (დიდი ნენე/დიდი ნენე/დიდნენე/დიდნენე)	MPP (PჟPP)
3	–	დიდი ბაბანე (ბანანენე)	დიდი ბაბანე (ბაბანენე)	MFF (PჟPmPm)
4	დედე	დედე	დედე (დედე)	GF (PmP)
5	აღას აღა	–	–	FF (PmPPm)
6	ბაბანე	ბაბანე	ბაბანე (ბაბანე)	MF (PჟPm)
7	ნენე/დიდი ანა/დინენე (ებე)	დიდნენე (დიდნენე/დიდი ნენე/დიდი ნენე)	დიდნენე (დიდნენე/დიდი ნენე/დიდი ნენე)	GM (PჟP)
8	ანანე (ანანე)	ანანე	ანანე (ანანე)	GM (PჟP)

ნუგზარ მგელაძე

9	–	დიდი სიმამრი	დიდი სიმამრი	FFW (PMPMCЖ)
10	–	დიდი სიდედრი	დიდი სიდედრი	MFW (PЖPMCЖ)
11	სიმამრი	სიმამრი	სიმამრი	FW (PMCЖ)
12	სიდედრი (ყაინანა)	სიდედრი	სიდედრი	MW (PЖCЖ)
13	მამამთილი	მამამთილი	მამამთილი	FH (PMCМ)
14	დედამთილი	დედამთილი	დედამთილი	MH (PЖCМ)
15	ბაბა (ბაბო/ალა)	ბაბო (ბაბა)	ბაბო (ბაბოY/ბაბაY/ბაბა)	F (PM)
16	ანა (ანა/ანე)	ნენე (ანა)	ნენე (ნენე)	M (PЖ)
17	ბიძა	ბიძა	ბიძა	BP (DMPP)
18	ემი (ემია)	ემია	ემი (ემია)	BF (DMPPM)
19	ტაი	ტაია	ტაია	BM (DMPPЖ)
20	ბიბი	ბიბია	ბიბია (ხალა)	SIF (DЖPPM)
21	თეიზე	თეიზა	თეიზა (ხალა/ხალა)	SIM (DЖPPЖ)
22	აბლა	აბლა	აბლა	WBP (CЖDMPP)
23	კაცი (ჩემი კაცი)/ზერი	ქმარი (კაცი)	ქმარი (კაცი)	H (CМ)
24	ქალი (ცოლი/სოლი/დეკაცი/ზებერი)	ცოლი	ცოლი	W (CМ)
25	–	ქალ-კაცი (ცოლ-ქმარი)	–	H+W (CМ+CЖ)
26	ყაინი	ყაენი (ყაინი)	ყაენი (ყაინი)	BW (DMPCЖ)
27	სიძე	სიძე	სიძე	BSI (CМDЖD) HD (CМDЖ)
	–	სიძე (სიძე)	სიძე (სიძე)	HSIP
28	ზალი (რძალი/გელინი)	ძალი (რძალი/გელინი)	ძალი (გელინი)	WB (CЖDMD) WSO (CЖDM)
30	–	იენგე (იანგა)	იენგე (იანგა)	WB (CЖDMD)
31	ბალდუზი	ბალდიზი	ბალდიზი (ბალდუზი)	SIW (DЖPCЖ)
32	მაზლი	მაზლი	მაზლი	BH (DMPCM)
33	მული	მული	მული	SIH (DЖPCM)
34	შილი (ელთი)	შილი	შილი	WBH (CЖDMPCM)
35	ბაჯანალი	ბაჯანალი	ბაჯანალი	HSIW CМDЖPCЖ)
36	ძმა (ყარდეში/ყარდაში)	ძმა (ყარდაში)	ძმა (ყარდაში)	B (DMР)
	ალაბეი (აბი)	ალაბეი (აბი)	ალაბეი (აბი)	B
38	ტადა			B (DP)
39	ბაჯი	და (ბაჯი/ბაჯია)	და (ბაჯი/ბაჯია)	SI (DЖP)
40	შვილი	შვილი	შვილი	CH (D)
42	ბიჭი, ჩემი ბიჭი (ოლლე/ოლლი/ოლა)	ბიჭი (ბიჭიშვილი)	ბიჭი (ბიჭიშვილი)	SO (DM)
43	გოგო, ჩემი გოგო (ჩემი/ბგანო/განო/ გნო)	გოგო (გოგოშვილი)	გოგოშვილი	D (DЖ)
44	ბიძაშვილი	ბიძიშვილი	ბიძიშვილი (ბიძაშვილი)	CHBP (DPP)
45	ემიშვილი/ემიაშვილი (ემოლლი)	ემიაშვილი	ემიაშვილი	CHBF (DMPPM)
46	ბიბიშვილი/ბიბიაშვილი (ბიბოლ-ლი)	ბიბაშვილი	ბიბიშვილი (ბიბიაშვილი)	CHSIF (DMЖPPM)
47	ტაიაშვილი	ტაიაშვილი	ტაიაშვილი	CHBM (DMPPЖ)
48	თეიზოლლი	თეიზეშვილი (ხალაშვი-ლი)	თეიზეშვილი (ხალაშვი-ლი)	CHSIM (DMЖPPЖ)
50	იეგანი (ძმისწული/ძმისშვილი)	იეგანი	იეგანი	CHB (DMР)
51	დისწული (დისშვილი)	–	–	CHSI (DMЖP)
52	მაზლის ბიჭი	–	–	CHBH (DMPCM)
53	ბადიში (თორი/თორუნი)	ბადიში (თორუნი)	ბადიში (თორუნი)	CHCH (DM)

სოციოკულტურულ ანთროპოლოგიასა და ეთნოლოგიაში აღნიშნული კომბინაციების გარდა ნათესაურ კატეგორიათა კომპონენტების გამოხატვის, მათ შორის, დიფერენციული ცვლადების განსაზღვრის სხვა ფორმებიც არსებობს. ამ ფორმათა საფუძველზეც თანამედროვე ნათესაობის სისტემები აღიწერება. ასეთ გამოკვლევებში კოდირებისათვის ლათინური ასოები, შედარებით ალგებრიზებული ჩანაწერები და სხვა ხერხებიც გამოიყენება, რომელთა დახმარებით ნათესაობის ტერმინები სხვადასხვა დონეზე კომბინირდება. საერთოდ, თითქმის ყველა ანთროპოლოგის მიერ ტერმინთა აბსტრაქტიზებისათვის წინარე საფუძვლების მომზადებისა და გარკვეული პროცედურების ჩატარების აუცილებლობა ერთხმადაა აღიარებული. ტ. რ. ტრეიტმანი ახასიათებდა რა ე. წ. „დრავიდულ სისტემას“ თვლიდა, რომ „დრავიდულს“ მეშვეობით შესაძლებელი იყო ამ ტიპის ყველა პრობლემის გადაწყვეტა, თუმცა ამის განხორციელება მოსახერხებელი იყო მხოლოდ განმსაზღვრელი ნიშნების მატარებელ ისეთ სიაზე დაყრდნობით, როგორიცაა ტოლობა, მაგალითად, $FB=F$, $MB \neq F$ და სხვა, ანუ ეს იგივეა, მოცემული ტიპი პლატონური იდეის გამოხატულებას შევადაროთ. საკუთრივ „დრავიდული სისტემა“ გენეალოგიურ თუ გენეტიკურ კლასს წარმოადგენს, რომლის წევრებიც ერთმანეთს თაობების მეშვეობით ეთანადებიან. ასე რომ, გადამწყვეტ როლს წარმომაველობა და სისტემის მემკვიდრეობითობა თამაშობს. ამის საფუძველზე ტ. რ. ტრეიტმანი ასკვნის, რომ სწორედ ამიტომაც საჭირო სხვადასხვა მეთოდი და კომბინაცია, რომლის მიზანია სისტემის ყველა მაგალითის შედარება, რათა შემდგომში დადგენილი თავისებურებების მოდელირება უკეთ განხორციელდეს (ტრეიტმანი 1987). დიფერენციული ცვლადები შეიძლება დაჯგუფდეს იმ სახით (გუდენაფი 1965: 264-269, 274-285), როგორადაც ისინი ასახულია ვ. არსენევისა და ვლადიმერ პოპოვის ნაშრომში. ვ. არსენევისა და ვ. პოპოვის მიერ დიფერენციული ცვლადები შემდეგნაირადაა გადმოცემული: 1. ნათესაურ ურთიერთობათა ხასიათი – 1.1: სისხლით ნათესაობა, 1.2: მოყვრობითი კავშირები, 1.3: სისხლით ნათესავი და შიდა მოყვარე, 1.4: შიდა მოყვარე, 1.5: გარე მოყვარე; 2. გენეალოგიური თაობა – 2.1: +2 თაობა, 2.2: +1 თაობა, 2.3: 0 თაობა, 2.4: -1 თაობა, 2.5: -2 თაობა, 2.6: -3 თაობა; 3. ალტერის სქესი – 3.1: მამრობითი, 3.2: მდედრობითი; 4. სისხლით ნათესავთა ლატერალურობა – 4.1: პატრი-ლატერალურობა, 4.2: მატრი-ლატერალურობა; 5. თაობის ფარგლებში ალტერის შეფარდებითი ასაკი – 5.1: უფროსი, 5.2: უმცროსი; 6. კონექტორის სქესი – 6.1: მამრობითი; 6.2: მდედრობითი (არსენევი, პოპოვი 1978: 176-177).

ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის ტერმინთა მათემატიკური კომბინაციები

№	ნათესაობის კლასი	ნათესაობის ხასიათი		თაობრივი გენეალოგია	ლატერის სქესი	ნათესაობის ლატერალურობა	
		სისხლისმიერი	მოყვრობითი			პატრი	მატრი
1	დედე (ალას ალა)	1.1	–	2.1	3.1	–	–
2	ნენე (დიდი ანაჲ/დინენეჲ/ანანე/ებეჲ)	1.1	–	2.1	3.2	–	–
	სიმამრი	–	1.2	2.1	3.1	–	–
	სიდდერი (ყაინანა)	–	1.2	2.1	3.2	–	–
	მამანთილი	–	1.2	2.1	3.1	–	–
	დედამთილი	–	1.2	2.1	3.2	–	–
	ბაბა (ბაბო/ალაჲ)	1.1	–	2.2	3.1	4.1	–
	ანაჲ (ანე/ანე)	1.1	–	2.2	3.2	–	4.2
	ემი (ემია)	1.1	–	2.2	3.1	4.1	–
	ბიბი	1.1	–	2.2	3.2	4.1	–
	ტაი	1.1	–	2.2	3.1	4.1	–
	თეიზე	1.1	–	2.2	3.2	–	4.2
	აბლა	–	1.2	2.2	3.2	4.1	4.2
	კაცი (ჩემი კაცი/ბერი)	–	1.2	2.3	3.1	–	–
	ქალი (ცოლი/სოლი/ ბე-ბერი/დეკაცი)	–	1.2	2.3	3.2	–	–
	ყაინი	–	1.2	2.3	3.1	–	–
	სიძე	–	1.2	2.3 2.4	3.1	–	–

ნუგზარ მგელაძე

	ზალი (რძალი/გელინი)	–	1.2	2.3 2.4	3.2	–	–
	ბალდუზი	–	1.2	2.3	3.2	–	–
	მაზლი	–	1.2	2.3	3.1	–	–
	მული	–	1.2	2.3	3.2	–	–
	(შილი) ელთი	–	1.2	2.3	3.2	–	–
	ბაჯანალი	–	1.2	2.3	3.2	–	–
	ყარდაში	1.1	–	2.3	3.1	–	–
	ბაჯი	1.1	–	2.3	3.2	–	–
	ემიშვილი	1.1	–	2.3	3	4.1	–
	ბიბიშვილი/ბიბიაშვილი (ბი-ბოლლი)	1.1	–	2.3	3	4.1	–
	ტაიაშვილი	1.1	–	2.3	3	–	4.2
	თეიზოლი	1.1	–	2.3	3	–	4.2
	შვილი	1.1	–	2.4	3	–	–
	ფეგანი	1.1	–	2.4	3	4.1	–
	დისწული (დისშვილი)	1.1	–	2.4	3	-	4.2
	თორი (თორუნი/ბადიში)	1.1	–	2.5	3	4.1	–

ნათესაობის ტერმინთა ფორმალიზაცია დიფერენციული ცვლადების (სქესი, თაობრივი დონე, ლინეალობა) ზოგადი კომპონენტების დადგენის გზითაც ხორციელდება: ისაზღვრება პირობითი ნიშნები, ძირითადი კომპონენტები და ცვლადი სიდიდეები, რომლებიც ნათესაობის ტერმინთა სისტემაში თითქმის ყველა შესაძლებელ ურთიერთობას თვალსაჩინოდ გადმოგვცემს. ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის სისტემის შესასწავლად საკმარის პირობად ჩავთვალოთ დიფერენციული ცვლადების ქვემოთ მოყვანილი კომპონენტების გამოყენება, რომლებიც სხვადასხვა საფეხურებრივი დონეებითაა წარმოდგენილი. ნათესაობის ტერმინთა სიმბოლოები თაობების, ნათესაობის ხაზისა და სქესის მიხედვით განსხვავდება. მაგალითად: 1. A alter-ის სქესი: A1 – მამაკაცი; A2 – დედაკაცი; A – სქესი გამოყოფილი არაა; 2. B – ნათესაურ კავშირთა ხასიათი: B1 – სისხლით ნათესაობა; B2 – მოყვრობითი ურთიერთობები; 3. B – alter-ის თაობა: B1=+2თ; B2 =+1თ; B3=0 თ; B4=-1თ; B5=-2 თ; 4. C – ლინეალობა: C1 – პირდაპირი ხაზი; C2 – გვერდითი ხაზი; 5. F – მაკავშირებელი ნათესავის სქესი: F1 – მამაკაცი, F2 – დედაკაცი, F – არადიფერენცირებული სქესი; 6. D – ნათესაობის ლინეალობა: D1 – მამის ხაზი, D2 – დედის ხაზი, D – არადიფერენცირებული სქესი; 7. E – ego-ს სქესი: E 1 – მამამაკაცი, E 2 – დედაკაცი, E – სქესი არაა დიფერენცირებული; 8. Ж – alter-ის შეფარდებითი ასაკი: Ж1 – შეფარდებითი ასაკი რელევანტურია, Ж2 – შეფარდებითი ასაკი არარელევანტურია; 9. 3 – ტერმინების ლინგვისტური დონე: 31 – ელემენტარული ტერმინი, 32 – შედგენილი ტერმინი, 33 – აღწერილობითი ტერმინი; 10. II – ტერმინის სოციალური განზომილება: II1 – ინდივიდუალური ტერმინი, II2 – ჯგუფური ტერმინი, II3 – კლასიფიკატორული ტერმინი.

ამგვარად, თუ მოვახდენთ ნათესაური ურთიერთობების – მამის ანდა დედის მნიშვნელობების კოდირებას, ჩვენ მივიღებთ შემდეგ ფორმულას: A1B2C1 – მამა, A2B2C1 – დედა და სხვა მისთანანი (კრიუკოვი 1972: 25-26). კოდირების დადებითი თვისებაა აბსტრაქტულ გენეალოგიურ სქემაზე ამა თუ იმ ტერმინის განსაზღვრისა და ემპირიული მონაცემების ურთიერთშედარების შესაძლებლობები და სისტემატიზაციის ხელსაყრელობა. კოდები კომპონენტური ანალიზის საფუძველზე მის შემდგომ დამუშავებას აადვილებს.

ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის ტერმინოლოგიის დიფერენციული ცვლადები და მათი სემანტიკური კომბინაციები

№	ტერმინი	კოდი	დიფერენციალური ცვლადები
1	დიდი დედა (დიდი დედა/დიდი ბაბუა)	FPP (PmPP)	A1B1BC1ГДЕЖ132И3
2	დიდნენე (დიდნენე/დიდი ნენე/დიდი ნენე/დინენე)	MPP (PжPP)	A2B1BC1ГДЕЖ132И3

ტაო-კლარჯეთის ქართული მოსახლეობის ნათესაობის ტერმინოლოგიური მოდელი...

3	დიდი ბაბანე (ბანანენე)	MFF (PжPмPм)	A2B1BC1Г1ДЕЖ132И3
4	დედე	PF (PмP)	A1B1B1C1ГДЕЖ131И3
	ალას ალა	FF (PмPPм)	A1B1B1C1Г1ДЕ1Ж133И1
2	ნენე (დიდი ანაჲ/დინენეჲ/ანანეჲ/ეზეჲ)	MP (PжP)	A2B1B1C1ГДЕЖ131(33)И3
3	სიმამრი	FW (PмCж)	A1B2B1Г2Е1Ж131И1
4	სიდედრი (ყაინანა)	MW (PжCж)	A2B2B1Г2Е1Ж131И1
5	მამამთილი	FH (PмCм)	A1B2B1Г1Е2Ж131И1
6	დედამთილი	MH (PжCм)	A2B2B1Г1Е1Ж131И1
7	ბაბა (ბაბო/ალაჲ)	F (Pм)	A1B1B1C1Д1ЕЖ131И1
8	ანაჲ (ანა/ანე)	M (Pж)	A2B1B1C1Д2ЕЖ131И1
9	ბიძა	BP (ДмPP)	A1B1B2C2ГДЕЖ131И3
10	ემი (ემია)	BM (ДмPPм)	A1B1B2C2Г1Д1ЕЖ131И2
12	ტაი	BM (ДмPPж)	A1B1B2C2Г2Д2ЕЖ131И2
13	ბიბი	SIF (ДжPPм)	A2B1B2C1Г1Д1ЕЖ131И2
14	თეიზე	SIM (ДжPPж)	A2B1B2C2Г2Д2ЕЖ131И2
15	აბლა	WBP (CжДмPP)	A2B2B2C1ГДЕЖ131И3
16	კაცი (ჩემი კაცი)/ბერი	H (Cм)	A1B2B3 E2 Ж3И1
17	ქალი (ცოლი/სოლი/დეკაცი/ზებერი)	W (Cж)	A2B2B3E1Ж3И1
18	ყაინი (ყაენი)	BW (ДмPCж)	A1B2B3 C2Г2Е1Ж3И2
19	სიძე	BSI (CмДжД) HD (CмДж)	A1B2B3B4C2ГЕЖ231И3
20	ზალი (რძალი/გელინი)	WB (CжДмД) WSO (CжДм)	A2B2B3B4C2Г1ЕЕ2Ж231И3
21	ბალღუზი	SIW (ДжPCж)	A2B2B3C2Г2Е1Ж231И2
22	მაზლი	BH (ДмPCм)	A1B2B3C2Г1Е2Ж3И2
23	მული	SIH (ДжPCм)	A2B2B3C2Г1Е2Ж3И2
24	შილი (ელთი)	WBH (CжДмPCм)	A2B2B3C2Г1Е2Ж3И1
25	ბაჯანალი	HSIW (CмДжPCж)	A1B2B3C2Г2Е1Ж3И1
26	ყარდეში (ყარდაში)	B (ДмP)	A1B1B3C2ЕЖ3И2
27	ალაბეჲ	B (ДP)	A1B1B3C2ЕЖ131И2
28	ტადა	B (ДP)	A1B1B3C2ЕЖ131И2
29	ბაჯი	SI (ДжP)	A2B1B3C2ЕЖ231И2
30	შეილი (ოლლი)	CH (Д)	AB1B4C1ЕЖ131И2
31	ჩემი ბიჭი (ოლლე/ოლლი/ოლა)	SO (Дм)	A1B1B4C1ЕЖ131И2
32	ჩემი გოგი (ჩემი ბგანო/განო/გნო)	D (Дж)	A2B1B4C1ЕЖ131И2
33	ბიძაშვილი	CHBP (ДPP)	AB1B4C2Г1ЕЖ33И3
34	ემიშვილი/ემიაშვილი (ემოლლი)	CHBF (ДДмPPм)	AB1B4C2Г1Е33И2
35	ბიბიშვილი/ბიბიაშვილი (ბიბოლლი)	CHSIF (ДДжPPм)	AB1B4C2Г1ЕЖ233И2
36	ტაი[ა]შვილი	CHBM (ДДмPPж)	AB1B4C2Г2ЕЖ233И2
37	თეიზოლლი	CHSIM (ДДжPPж)	AB1B4C2Г2ЕЖ233И2
38	Yegani (ძმისწული/ძმისშვილი)	CHB (ДДмP)	AB1B4C2Г1ЕЖ133И2
39	დისწული (დისშვილი)	CHIS (ДДжP)	AB1B4C2Г2ЕЖ133И2
40	თორი (თორუნი/ბადიში)	CHCH (ДД)	AB1B5C1ГЕЖ131И2

ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის ტერმინთა ჩამონათვალიდან კარგად ჩანს, რომ ლექსიკის ერთმა ნაწილმა (სიმამრი, სიდედრი, მამამთილი, დედამთილი, კაცი, ქალი, მაზლი, მული, ზალი, სიძე) ენობრივად ქართული იერსახე უცვლელად შემოინახა, ისე როგორც ამას სამხრეთ საქართველოს სხვა იმ არაერთ კუთხეში აქვს ადგილი, რომლებიც გვიანი შუა საუკუნეებისათვის ოსმალეთის მმართველობას დაექვემდებარა. ამასთან, ესენი სწორედ ის სიტყვებია, რომლებიც ჭოროხის აუზის სხვადასხვა კუთხის მოსახლეობაში – ტაოში, კლარჯეთში, შავშეთში, აჭარაში ქართულ ლინგვისტურ

საფუძველს რომ არ მოწყდა, რასაც, ბუნებრივია, სათანადო ახსნა ესაჭიროება. საერთოდ, ტაოელთა და კლარჯთა, ასევე, ჭოროხის აუზის სხვა ქართულ პროვინციათა მოსახლეობის ნათესაობის ტერმინთა სისტემის შესწავლისას გასათვალისწინებელია სხვადასხვა ქრონოლოგიურ დონეზე მიმდინარე ისტორიული პროცესები, რაც ქართული ენის ტაოური და კლარჯული დიალექტების საბაზისო ლექსიკაში ცვლილებებს განაპირობებდა. ამ მხრივ განსაკუთრებით განვითარებული შუა საუკუნეების მიწურული და გვიანი შუა საუკუნეები უნდა გამოიყოს, როცა რეგიონში ოსმალთა ექსპანსია დაიწყო, ხოლო შემდეგ ოსმალთა მმართველობა დამყარდა, რამაც ლექსიკაში, განსაკუთრებით, ნათესაობის ტერმინოლოგიაში, გარეგნული ცვლილებები გამოიწვია და უცხო წარმოშობის, არაბული და თურქული ტერმინოლოგიის დამკვიდრება განაპირობა. ტერმინთა ამ წყებამ ადრე არსებული ზოგიერთი ქართული სიტყვის ადგილი დაიკავა. XV-XIX საუკუნეებში ტაო-კლარჯეთში ამ მხრივ ბევრი რამ შეიცვალა, თუმცა ნათესაობის სისტემის სფეროში ზოგიერთი ქართული სიტყვა შედგენილ სიტყვებში – სიტყვათა კომბინაციაში მაინც შემორჩა, მაგალითად ისეთებში, როგორებიც იყო, ვთქვათ, ემიშვილი, ბიბიშვილი და ტაიაშვილი, სადაც ტერმინი შვილი – CH (Д) ნათესაობის კატეგორიას განსაზღვრავს. ნათესაობის ტერმინები უეცრად არ იცვლებოდა და სოციალურ პირობებთან შესატყვისობაში ისინი ახალ ფორმებში თანდათანობით გარდაიქმნებოდა. მმართველობის ოსმალურმა წესმა საზოგადოებრივი ყოფის ახალ ისეთ ნორმებს ჩაუყარა საფუძველი, რომელიც ცხოვრების ქართული სოციალური ნორმებისაგან რადიკალურად განსხვავდებოდა, შესაბამისად, ამან ნათესაობის ტერმინოლოგიურ სტრუქტურაზეც დიდი გავლენა იქონია. ეს ბუნებრივია იყო, რადგან, როგორც ცნობილია, ნათესაობის ტერმინოლოგია პირველ რიგში სოციალური ორგანიზაციის ნიშან-თვისებებს აირეკლავს. იგი სოციალური ორგანიზაციის ამა თუ იმ ტიპითაა განპირობებული, ბუნებით კონსერვატორულია და არსებობას აგრძელებს მაშინაც, როცა საზოგადოებრივ წყობაში მისი განმაპირობებელი სოციალური ორგანიზაცია უკვე აღარ არსებობს. ამანაც განსაზღვრა ტაოელთა და კლარჯთა ტერმინთა სისტემაში ამა თუ იმ ქართული წარმომავლობის ნათესაობის კატეგორიის დიდი ხნით შემონახულობა. ამ მხრივ ყურადღებას იქცევს +1 თაობაში წარმოდგენილი მდებრობით სქესის გამომხატველი ისეთი ტერმინი, როგორიც *ნენე* – [ბებია: *მამის* და *დედის* *დედა* – GM (PЖP)] იყო. დროთა განმავლობაში, სავარაუდოდ, გვიანი შუა საუკუნეებში, ტაოსა და კლარჯეთში ოსმალთა მმართველობის პერიოდში იგი კლარჯებში ორ ნათესაურ კატეგორიად გაიყო: „ბანანედ“ („ბაბანედ“ – MF (PЖPM) და „ანანედ“ – GM (PЖP). გვიან შუა საუკუნეებში ტაო-კლარჯეთში *მამის ძმისა* – BF (ДМРРМ) და *დედის ძმის* – BM (ДМРРЖ) აღმნიშვნელად ერთი კლასიფიკატორული ტერმინი ბიძა – BP (ДМРР) არსებობდა, რომელიც დროთა განმავლობაში ორ ნათესაურ კატეგორიად, ჯგუფური ხასიათის ორ ტერმინად დაიყო: *მამის ძმად* [ემი//ემია – BF (ДМРРМ)] და *დედის ძმად* [(ტაი//ტაია – BM (ДМРРЖ)], ე. ი. +1 თაობაში ტერმინოლოგიურად ერთმანეთისაგან მამისა და დედის ხაზები გაიმიჯნა. ადეკვატურად მოხდა ცვლილებები ნულოვან, ego-ს თაობაში, სადაც ქართული კლასიფიკატორული ერთი ტერმინი ბიძაშვილი – *მამის ძმისშვილი* [CHBF (ДДМРРМ)] და *დედის ძმისშვილი* [CHBM (ДДМРРЖ)] ორ სიტყვაში გამოხატულ ორ ნათესაურ კატეგორიად დანაწევრდა: *ემიშვილი*//*ემიაშვილი* – CHBF (ДДМРРМ) და *ტაიაშვილი*//*ტაიაშვილი* – CHBM (ДДМРРЖ). თუ ადრე ტერმინ „ბიძაში“ მამისა და დედის ხაზები ერთმანეთს ერწყმოდა, უკვე გვიანი შუა საუკუნეებიდან ეს ხაზები გაიმიჯნა, თუმცა ტერმინები – ბიძა და ბიძაშვილი, როგორც ლექსიკის პასიური ნაწილები, ტრადიციის ძალით ტაოელთა და კლარჯთა მეტყველებაში დღესაც შემორჩენილია. ტაოელთა ნათესაობის ტერმინთა სისტემის კვლევის პროცესში სხვა რიგის მოვლენებიცაა გასათვალისწინებელი. ტერმინოლოგიაში შესაძლებელია ახალი სიტყვები გაჩნდეს იმ პირობებშიც, როცა საზოგადოებრივ განვითარებასთან შესატყვისობაში რეალური ნათესაური ურთიერთობების გამოსახატავად შეუძლებელი ხდება ძველი კატეგორიების გამოყენება. ნათესაური ურთიერთობების ძველი კატეგორიების ადგილს ახალი ურთიერთობების აღმნიშვნელი ტერმინები იჭერს, რითაც, ბუნებრივია, ლექსიკის შემადგენლობა იცვლება. ცვლილებებს სხვადასხვა თაობის ნათესაობის ტერმინოლოგიაც დაექვემდებარა ანდა ძველის გვერდით დამატებით ახალმა ნათესაობის ტერმინებმაც იჩინა თავი. მაგალითად, მუჰაჯირ კლარჯებში +1 თაობაში ქართული „მამიდას“ შესატყვისი „ბიბიას“ [SIF (ДЖРРМ)] გვერდით, გამოჩნდა სიტყვა *ხალა* [SIF (ДЖРРМ)], რომელიც საკუთრივ ტაოსა და კლარჯეთში, ჩვეულებრივ, *დეიდას* [SIM (ДЖРРЖ)] აღნიშნავს. ასევე შეიძლება ტერმინ „სიძის“ შესახებაც ითქვას. სიტყვა *სიძე*, რომელიც ჭოროხის აუზის სხვადასხვა კუთხის მოსახლეობაში *დისა* – BSI (СМДЖД) და *ქალიშვილის ქმარს* – HD (СМДЖ) შეესატყვისება, კლარჯებში დამატებით *მამის დის ქმარსა* – [HSIF (СМДЖРРМ)] და *დედის დის ქმარს* [СМДЖРРЖ (HHSIM)] აღნიშნავს.

ტაოელთა და კლარჯთა, ისე როგორც ჭოროხის აუზის სხვადასხვა ისტორიულ-ეთნოგრაფიული კუთხის ქართული მოსახლეობის, სისხლით ნათესავთა აღმნიშვნელი ტერმინოლოგიური პარადიგმა,

ტრადიციულად, ერთმანეთისაგან ხუთ თაობას განასხვავებს, რეალურად კი იგი ბაბუის, შვილისა და შვილიშვილის სამ თაობას აერთიანებს (მგელაძე 1990: 55-56). მათში ნათესაობის ყველა ის კატეგორია აისახება, რომლებშიც ego-ს პოტენციურად შეეძლო მონაწილეობის მიღება. ხუთი თაობის ტერმინოლოგიური სქემა გარკვეულ სოციალურ ორგანიზმში ბაბუის, მამის, შვილების, შვილიშვილებისა და შვილთაშვილების ერთდროულად არსებობას არ გულისხმობს. ასეთ სტრუქტურაში ნულოვანი თაობა ფაქტობრივად არ არსებობს (გირენკო 1974: 49). გენეალოგიურ ტოტემზე თითოეული ნათესაური კატეგორია შესაბამისი ლექსიკური ერთეულითაა გამოხატული. ტაო-კლარჯეთში მამრობითი სქესის აღმნიშვნელი ნათესაობის ტერმინი სულ თოთხმეტი: დედე – FP (PMP), სიმამრი – FW (PmCЖ), მამამთილი – FH (PmCМ), ბაბა (ბაბო) – F (PМ), ემი (ემია) – BM (ДмРРМ), ტაი (ტაია) – BM (ДмРРЖ), კაცი – H (CМ), ყაინი – BW (ДмРCЖ), სიძე – BSI (CМДЖД) და HD (CМД), მაზლი – BH (ДмРCМ), ბაჯანალი – HSIW (CМДЖPCЖ), ყარდაში – B (ДмР), ტადა – B (ДмР) და ოლლი – SO (ДМ), ხოლო მდედრობითი სქესისა – ცამეტი: ნენე (დიდი ანაჲ/დინენეჲ/ანანეჲ) – MM (PЖP), სიდედრი (ყაინანა) – MW (PЖCЖ), დედამთილი – MW (PЖCМ), ანაჲ – M (PЖ), ბიბი – SIF (ДЖРРМ), თეიზე – SIM (ДЖРРЖ), აბლა – WBP (CЖДмРР), ქალი (ცოლი) – W (CЖ), ზალი – WB (CЖДМ) და WSO (CЖДМ), ბალდუზი – SIW (ДЖРCЖ), მული – SIH (ДЖРCМ), შილი (ელთი) – WBH (CЖДмРCМ), ბაჯი – SI (ДЖР), ჩემი ბგანო – D (ДЖ). გაუდიფერენცირებელი სქესის ტერმინოლოგიაში ერთიანდება ცხრა ისეთი სიტყვა, როგორიცაა: შვილი – CH (Д), ბიძაშვილი – CHBP (ДРР), ემიშვილი – CHBF (ДДмРРМ), ბიბიაშვილი – CHSIF (ДДЖРРМ), ტაიაშვილი – CHBM (ДДмРРЖ), თეიზოლლი – CHSIM (ДДЖРРЖ), იეგანი (ძმისნული/ძმისშვილი) – CHB (ДДМР), დისნული (დისშვილი) – CHSI (ДДЖР), თორი (თორუნი/ბადიში) – CHCH (ДД).

ტაოელთა და კლარჯთა სისხლით ნათესაურ ბირთვში გამოიყოფა ძირითადი ტერმინები, რომელთაგან ნათესაობის ტერმინოლოგიის დიდი ნაწილია ნაწარმოები, უპირატესად, +1, 0-ვანი და -1 თაობების პირდაპირი და გვერდითი ხაზის ცალკეული ნათესაური კატეგორიის აღმნიშვნელი ნომენკლატურა. ასეთ ბირთვში +1 თაობაში უნდა დასახელდეს ემი (ემია) – BF (ДмРРМ), ბიბი (ბიბია) – SIF (ДЖРРМ), ტაი (ტაია) – B (ДмР) და თეიზე – SIM (ДЖРРЖ). მათგან -1 თაობის დაღმავალი ნათესავეების აღმნიშვნელი სიტყვები „შვილის“ დართვითაა ჩამოყალიბებული. ესენია ემიშვილი (ემიაშვილი) – CHBF (ДДмРРМ), ბიბიშვილი (ბიბიაშვილი) – CHSIF (ДДЖРРМ), ტაიშვილი (ტაიაშვილი) – CHBM (ДДмРРЖ) და თეიზოლლი – CHSIM (ДДЖРРЖ). ცალკე უნდა გამოიყოს მშობლების გამომხატველი სიტყვები – ბაბა (ბაბო): F (PМ) და ანაჲ (ანა/ანე): M (PЖ), რომლებიც სოციალური მნიშვნელობით მკაცრად ინდივიდუალურია, თუმცა მათგან ერთი – ანაჲ (დედა) +2 თაობის მდედრობითი სქესის აღმნიშვნელი შედგენილი ტერმინის კონსტრუქციაში მკაფიოდაა ჩართული. მისი ჩართულობით ინარმოება დიდებას აღმნიშვნელი სიტყვა – დიდი ანაჲ/დინენეჲ (ნენე/ანანეჲ), რაც შინაარსობრივად იგივე დიდი დედაა. „ბაბოსა“ F (PМ) და „ნენეს“ GM (PЖP) ტიპის ნათესაობის ტერმინები ტაოს გარდა საქართველოს სხვა კუთხეებიდანაც კარგადაა ცნობილი (ჯანაშვილი 1906: 44; 1938: 15); (ჟღენტი 1953: 8, 54); (ფონსეა 1974: 314-315). არნოლდ ჩიქობავას თანახმად, მეგრულში ბაბა – F (PМ) „მუშასთან“ – F (PМ) შედარებით შეიძლება მეორეული მოვლენა ყოფილიყო, თუმცა ავტორი იქვე მიუთითებს, რომ სიტყვა ბაბა საბავშვო ლექსიკის კუთვნილებას წარმოადგენს და სავსებით შესაძლებელია სხვადასხვა ენაში სესხების გარეშე დამოუკიდებელი მსგავსი აგებულების სიტყვა მივიღოთ. სხვათა შორის, თურქულიდან სესხების საწინააღმდეგოდ ლაპარაკობს ისიც, რომ აფხაზურში ა – აბ ძირი გვაქვს, რომელიც ახლოს დგას „ბაბასთან“ (ჩიქობავა 1938: 16). აფხაზურში აბ მამას – F (PМ) ნიშნავს, ხოლო არბა – მამალს. ამ უკანასკნელში ძირეულ ელემენტად -ბა ფორმა გამოიყოფა, რომელიც სიტყვა „მამის“ ძირს წარმოადგენს (ლომთათიძე 1976: 83, 95). ტერმინი ბაბა – F (PМ) ფონოლოგიურად ახლოს დგას სვანურ „ბუბასთან“ – BM (ДмРР) და ქართულ „ბაბუასთან – FF (PMP). ისინი ერთი წარმოებისა უნდა იყვნენ (სოსელია 1983: 3-8), რაც გვაზარაუდებინებს, რომ გარკვეულ ისტორიულ ეპოქაში სვანური ბუბა, ისე როგორც საერთო ქართველური ბაბა ანდა ბაბუა, არქაული კლასიფიკატორული სისტემისათვის დამახასიათებელი ძირითადი თავისებურებებით ხასიათდებოდა (მგელაძე 1990: 58). ასეთივე ვითარება შეინიშნება ტერმინ „ანაისა“ და „ნენესთან“ მიმართებაში, რომელიც ტაოსა და კლარჯეთში +1 (ნანაჲ – MP (PЖP) და +2 თაობაში (დიდი ნენეჲ და დიდი ანაჲ/დინენეჲ/ანანეჲ – MP (PЖP) გვხვდება. ნ. იაკოვლევი ქართულში ტერმინ „ნენას“ სიტყვა „დედის“ ვარიანტად თვლიდა, მიღებულს დონისა და ანის შენაცვლებით (იაკოვლევი 1930: 168). +1, +2 და +3 თაობაშიც კი საქართველოს ამა თუ იმ კუთხის მოსახლეობამ ნათესაობის ტერმინთა სისტემაში კავკასიური ლექსიკის უძველესი პლასტებიდან მსგავსი სიტყვები საკმაოდ ფართოდ შემოგვინახა, ისეთები როგორებიცაა მაგალითად ნანა, ნენა და ნენე, რომლებსაც ტიპოლოგიური ანალოგიები არა მარტო იბერიულ-კავკასიურ, არამედ ინ-

დოევროპულ ენებშიც აქვთ. ქართულ ენაში ნანა და ნენე ლექსემების არსებობა კავკასიის ხალხთა უძველეს კულტურულ-ისტორიულ ურთიერთობებზე მიუთითებს, მაგალითად, ვაინახურში, კერძოდ კი ჩეჩნურ ენაში ტერმინი ნანა (ნანაი), ნანიუ/ნანუომ – GM, M (PჟP, Pჟ), ინგუშურში ნანი და ნაი – M (Pჟ); წოვურში ნან (ნანი) – M (Pჟ); ლაკურში ნინუ – M (Pჟ), ყაბარდოულში დედისადმი მოფერებით მიმართვაში – ნანე (ნენე). ამ სიტყვის მეორე მარცვალ დედის მნიშვნელობით სიტყვა „ჰანეში“ მეორდება – M (Pჟ), აფხაზურში (ბზიფური დიალექტში) გვაქვს ნან – [M (Pჟ). შდრ. „ანს“], ჩერქეზულში (უბიხურში, აბაზურში, ყაბარდოულში) ნანა ანდა ანა – [M (Pჟ). შდრ. ადიღურში ნი და ყაბარდოული ჰანე], უდურში ნანა – M (Pჟ), გუმუჭრულში ნინუ – M (Pჟ), დიდოურში ენიიუ – M (Pჟ), რუტულში ნინ – M (Pჟ), დარგულში ანა – GM, M (PჟP, Pჟ), ცახურში ნენა – M (Pჟ), ბუღუზურში ნანა – M (Pჟ), კიახურში ან და ნანე – M (Pჟ), ოსურში ნანა – M (Pჟ), სომხურში ნან [ნანუ/ნანა] – M (Pჟ) (ზელინსკი 1899: 154-155); (ჟღენტი 1936); (ჯავახიშვილი 1937: 60, 612); (ჯანაშია 1959: 105); (ჯანაშია 1949: 148); (ჯანაშია 1973: 155). ვასილ აბაევმა სიტყვა „ნანას“ გავრცელების ფართო არეალს განსაკუთრებული ყურადღება მიაქცია და დაასკვნა, რომ იგი განეკუთვნება ლექსიკას, რომელიც პირველი დაღმავალი ხაზის ნათესავებისა და შვილიშვილთა თაობების მიერ გამოიყენებოდა. მსგავსი სიტყვები უმეტესად დედისა და დიდუდასადმი მიმართვის ფორმა იყო. ავტორის დაკვირვებით, ამ სიტყვის ვარიაციები იმ ხალხებშიც გვხვდება, რომლებიც ტერიტორიითა და ენობრივი ნათესაობით ერთმანეთთან არ იყვნენ დაკავშირებული. ამის დადასტურებას აღნიშნული სიტყვის ინდოევროპულსა და სხვა ენებში არსებობა წარმოადგენს: ხეთურში ანა – M (Pჟ), ლათინურში ანა – [M (Pჟ), ასევე, დედამძღუდე], ძველ გერმანულში ანა – M (PჟP), ძველ პრუსიულში ანე – (ხნიერი, ხანდაზმული დედა: M (Pჟ); ავღანურში ანა – M (Pჟ), უდმურტულში ანაი – M (Pჟ), რუსულში ნიანია – (ალმზრდელი/ძიძა), სერბიულსა და ხორვატულში ნანა – M (Pჟ); ალბანურში ნანე, იტალიურში ნანა – M (PჟP), აზერბაიჯანულში ნანა (ბაბკა), ძველ ინდურში ნანა, სპარსულში ნანა, ბულგარულში ნენია – SIM (ДжППჟ), ბელორუსებში ნანა – ბაბუა: GF (PMP), ნანი კი ბებია – GM (PჟP) (აბაევი 1973: 155); (აბაევი 1958: 148). დეიდას მნიშვნელობით ეს სიტყვა ბერძნულშიც გვხვდება და, რაც განსაკუთრებით საინტერესოა, ანა თურქულში დედას – M (Pჟ) აღნიშნავს. თ. გონიაშვილით, მიუხედავად იმისა, რომ ლექსიკური ერთეული ნანა (ნენე) დამახასიათებელია ქართველური ენებისათვის, მაინც ძნელია იგი გადანეყვებით ამ ენობრივი გარემოს ორგანულ ნაწილად მივიჩნიოთ, რადგან ამ სიტყვას სხვა ენებშიც აქვს ფართო გავრცელება (გონიაშვილი 1940: 599). ნ. ჯავახაძე ოსი ხალხის ნათესაობის ტერმინთა სტრუქტურისა და ტიპოლოგიის შესწავლის პროცესში ამ ტიპის სიტყვებს განსაკუთრებულ ადგილს უთმობდა და მიუთითებდა, რომ სხვადასხვა ეთნიკურ გარემოში ვოკატიურ ტერმინ „ნანას“ ყოველთვის ჰქონდა მოფერებითი მნიშვნელობა. იბერიულ-კავკასიურში, ისე როგორც ინდოევროპულ ენებში, ტერმინი ნანა ერთსა და იმავე ტიპს – დედასა M (Pჟ) და დიდუდას GM (PჟP) აღნიშნავდა. მოფერებითი მნიშვნელობით ტერმინ „ნანას“ უმეტესი ვარიანტი ვოკატიურ ფორმას წარმოადგენდა, თუმცა ზოგიერთი ხალხის სოციოლინგვისტურ პრაქტიკაში, მაგალითად, ინგუშებში, მას რეფერატული მნიშვნელობა ჰქონდა (ჯავახაძე 1968: 227); (ჯავახაძე 1979: 124). თავდაპირველად ტერმინი ნანა (ნინა/ინა) წინააზიური, უფრო ზუსტად, მცირეაზიური ღვთაების სახელს წარმოადგენდა. ამას ქართული სალოცავის სახელწოდება „აინინაც“ ადასტურებს. იგი ქართული კერპის სახელში – „აინინაში“ შემოინახა. დროთა განმავლობაში, ეს სიტყვა საქართველოში ქალის საკუთარ სახელადაც ჩამოყალიბდა და ქალის ეროვნულ სახელად იქცა. ასეთებია: ნინო, ნანა, ნანული (ჯანაშია 1959: 193). XI საუკუნის ქართველი ისტორიკოსი ლეონტი მროველი წარმართულ ქალღვთაებებს – აინინასა და დანიინას მოიხსენიებს, რომლებიც ივანე ჯავახიშვილის აზრით, „ქართლის ცხოვრების“ თავდაპირველ ტექსტში წარმოდგენილი იყო არა „დანიინას“, არამედ „ნინას“ უფრო ზუსტად, „ნანას“ ფორმით (ჯავახიშვილი 1979: 142). ნანა ცნობილია, როგორც წინააზიური ღვთაება. ამასთან, ნაირ-ნაირი შესაწირავები, მათ შორის, შესაწირავი ცხოველები და ფრინველები, ქართველი ხალხის უდიდესი ღვთაების დიდი დედის „ნანას“ კულტის საპატივცემულოდ გამართულ რიტუალებშიც მოწმდებოდა (ბარდაველიძე 1953: 124). ეს ბუნებრივიცაა, რადგან ქართველებში წინააზიურ-კავკასიური ღვთაება ნანა ბატონების დედას განასახიერებდა. ამიტომაცაა, რომ მისი სახელი ხშირად გვესმის ბატონების საგალობლებში, მაგალითად, „იავ-ნანა, ვარდო-ნანა, იავ-ნანინაო“. სულხან-საბა ორბელიანის განმარტებით ნანა სანდომს, საამოს ნიშნავს (ორბელიანი 1949: 252), თუმცა ცალკეული ავტორი „დანანას“ სახით ლექსიკოგრაფს მეორე განმარტებასაც მიაწერს (ალიბეგაშვილი 1992: 242-245). დაძინების პროცესში „იავ-ნანას“ მისამღერით ღვთაება ნანას – დიდი დედას იებისა და ვარდების საუფლოში პატარების მფარველობას შესთხოვდნენ.

კლასიფიკატორული ტერმინის მნიშვნელობა უკანასკნელი ათწლეულების სამეცნიერო ლიტერატურაში სხვაგვარადაც იქნა გააზრებული რაც ლუის ჰენრი მორგანის დროინდელი პრობლების

ირგვლივ არსებული თეორიული ინტერპრეტაციებისაგან განსხვავდება. თანამედროვე შეხედულებების მიხედვით, კლასიფიკატორული კატეგორიის თითოეული სიტყვა არა მარტო რამდენიმე პირის, არამედ იმ ინდივიდების აღნიშვნასაც ემსახურება, რომლებიც მოლაპარაკესთან – სპიკერთან სხვადასხვა ნათესაურ ურთიერთობაში იმყოფებიან. ლინგვისტური სტრუქტურით კლასიფიკატორული ტერმინები შეიძლება როგორც ელემენტარულ, ისე შედგენილ და აღწერილობით კატეგორიებს განეკუთვნებოდნენ (კრიუკოვი 1972: 35). თავის დროზე, ჯორჯ მერდოკი ნათესაობის ტერმინთა კლასიფიკაციაში ლინგვისტური სტრუქტურის მიხედვით ე. წ. ელემენტარულ, დერივაციულ და დასკრიპციულ – აღწერილობით სიტყვებს გამოყოფდა, ხოლო დაჯგუფების ნიშნის მიხედვით ნათესაობის ორ ტიპს განასხვავებდა: დენოტატიურსა და კლასიფიკატორულს (მერდოკი 1949: 98-100). დროთა განმავლობაში, ნათესაობის ტერმინოლოგიური აპარატის ლინგვისტურად და სოციალურად დაჯგუფების ნიშან-თვისებები დაიხვეწა და, საბოლოოდ, მორფოლოგიური სტრუქტურით ნათესაობის ტერმინები სამ კატეგორიად დაიყო: 1. ელემენტარულად, 2. შედგენილად და 3. აღწერილად, სოციალური განზომილების მიხედვით კი ტერმინები დანაწილებულია: 1. ინდივიდუალურად, 2. ჯგუფურად და 3. კლასიფიკატორულად (კრიუკოვი 1972: 35).

მორფოლოგიურად ტაოსა და კლარჯეთში ოცდაოთხი ტერმინი გამოიყოფა, რომლებიც შედგენილობით ელემენტარულია, რადგან ისინი კომპონენტებად დაუშლელ დამოუკიდებელ სიტყვებს წარმოადგენენ. ესენია: დედე – FP (PM), სიმამრი – FW (PMCH), ბაბა (ბაბო) – F (PM), ემი (ემია) – BF (DMPPM), ტაია – BM (DMPPH), სიძე – HSI (CMDJH) – HD (CMD), კაცი – H (CM), ყაინი – BW (DMPCJ), მაზლი – BH (DMPCM), ბაჯანალი – HSIW (CMDJPCJ), ყარდეში (ყარდაში) – B (DM), ტადა – B (DM), შვილი – CH (D), ოღლე – SO (DM), ხოლო მდებდრობითი სქესისა – თერთმეტი: ნენე – MP (PH), ანაჲ – M (PH), ბიბი – SF (DJPPM), თაზე – SM (DJPPH), ქალი (ცოლი/სოლი) – W (CH), ზალი (რძალი/გელინი) – WSO (CHD), ბალდუზი – SIW (DJPCJ), მული – SIH (DJPCM), შილი (ელთი) – WBH (CHDMPCM), ბაჯი – SI (DJ), თორი (თორუნი/ბადიში) – CHCH (DD). ტაოსა და კლარჯეთში ჩვენ გვხვდება შედგენილი ნათესაობის ტერმინებიც. ზოგჯერ ნათესაობის ერთი და იგივე კატეგორია როგორც ელემენტარული, ისე შედგენილი ტერმინებით აღინიშნება, ე. ი. ნათესაობის ამა თუ ტიპს ორი ანდა მეტი სხვადასხვა ნათესაობის ტერმინი გამოხატავს, რაც ისტორიული განვითარების პროცესში ეთნიკური გავლენების შედეგად უნდა იყოს. ჩვეულებრივ, შედგენილ ტერმინებს საფუძვლად უდევთ ისეთი ელემენტარული ტიპის სიტყვები, რომლებიც ამა თუ იმ ლექსიკური ერთეულებით არიან დეტერმინებული, მაგრამ ისინი თავისთავად ნათესაობის ელემენტარულ ტერმინებს არ წარმოადგენენ. ტაოსა და კლარჯეთში შედგენილი ნათესაობის ტერმინი ოთხია: MP (PH) – დიდი ანაჲ (დინენჲ) და მამამთილი – FH (PMCM). მათგან, მაგალითად, ზოგიერთი, ელემენტარული სიტყვებით, ვთქვათ, „ნენეთი“ („ანანეთი“ და „ეზეთი“) და B (DP) – „ალაბეთი“ (უფროსი ძმა) აღინიშნება. დანარჩენი სხვა სიტყვა, რომლებიც ორი ანდა მეტი ტერმინის კომბინაციას წარმოადგენს, აღწერილობითია, მაგალითად ისეთები, როგორებიცაა GF (PM) – ალაჲს ალა (მამის მამა), რომელიც სიტყვით – „დედეთი“ გამოიხატება, ოღონდ ორივე სქესის მშობლის, როგორც მამის, ისე დედისა, CHBP (DPP) – ბიძაშვილი, CHBF (DDMPM) – ემიშვილი (ემოლლი), CHSIF (DDJP PM) – ბიბოლლი (ბიბიაშვილი), CHBM (DDMPH) – ტაიაშვილი, CHSIM (DDJPH) – თეიზოლლი, CHB (DDMP) – ძმისწული, იგივე, ძმისშვილი (ელემენტარული ტერმინის ვარიანტში – იეგანი), CHSI (DDJP) – დისწული, იგივე, დისშვილი. სულ რვა ტერმინი.

დაჯგუფების პრინციპების მიხედვით ტაოსა და კლარჯეთში ნათესაობის ამსახველი ინდივიდუალური ტერმინი რვაა: F (PM) – ბაბა (ბაბო/ალაჲ) და M (PH) – ანაჲ (ანა/ანე), FW (PMCH) – სიმამრი, MW (PHCH) – სიდედრი, FH (PMCM) – მამამთილი, MH (PHCM) – დედამთილი, H (CM) – კაცი და W (CH) – ქალი (ცოლი), რომლებიც მკაცრად განსაზღვრულ პირებს აღნიშნავენ. ჯგუფურ ტერმინთა რიცხვს განეკუთვნებიან: BF (DMPPM) – ემი (ემია), BM (DMPPH) – ტაი, SIF (DJPPM) – ბიბი, SIM (DJPPH) – თეიზე, BW (DMPCJ) – ყაინი (ყაენი), SIW (DJPCJ) – ბალდუზი, BH (DMPCM) – მაზლი, SIH (DJPCM) – მული, WBH (CHDMPCM) – შილი (ელთი), HSIW (CMDJPCJ) – ბაჯანალი, B (DM) – ყარდეში (ყარდაში), B (DM) – ტადა (უმცროსი ძმა), SI (DJ) – ბაჯი, CH (D) – შვილი, SO (DM) – ჩემი ბიჭი, D (DJ) – ჩემი ბგანო, CHBF (DDMPM) – ემიშვილი (ემოლლი), CHSIF (DDJPPM) – ბიბიაშვილი (ბიბოლლი), CHBM (DDMPH) – ტაიშვილი, CHSIM (DDJPH) – თეიზოლლი, CHB (DDMP) – ძმისწული/ძმისშვილი (იეგანი), CHSI (DDJP) – დისწული (დისშვილი), CHCH (DD) – თორი (თორუნი/ბადიში). ჯგუფური ტერმინები ოცდასამი და, როგორც წესი, ისინი მოლაპარაკესთან – ego-სთან ერთსა და იმავე ნათესაურ ურთიერთობაში მყოფ ინდივიდთა ჯგუფს აღნიშნავენ. კლასიფიკატორული ნიშნით დაყოფილი ტერმინები ცოტაა, სულ ოთხი: აბლა – WBF (CHDMPP), BSI (CMDJH), HD (CMD) – სიძე,

WB (СЖДМ), WSO (СЖД) – ზალი (რძალი/გელინი), CHBP (ДРР) – ბიძაშვილი.

ნათესაობის ტერმინოლოგიურ პარადიგმაზე დიფერენციულ ტერმინთა დეზიგნაციებისა და დენოტაციების, ცალკეული ლექსემის ცვლადების განსაზღვრას თან მოსდევს ახალი ოპერაცია, კერძოდ, ტერმინოლოგიური მოდელის სტრუქტურის დადგენა.

ტაოელთა სისხლით ნათესაობის ტერმინთა სისტემის სტრუქტურული პრინციპი

C1			C2			
A1		A2	A1		A2	
B1	დედე/დიდი დედე/დედე ბაბუა (ალას ალა)	ნენე (დიდი ანაჲ/დიდნენეჲ)	–			
B2	ბაბა (ბაბო)	ანაჲ (ნენე)	ემი	ტაი	ბიბი	თეიზე
			ბიძა			
B3	ეგო		ემიშვილი (ემიაშვილი)			
			ტაიშვილი (ტაიაშვილი)			
			ბიბიშვილი (ბიბიაშვილი)			
			ბიძაშვილი			
B4	შვილი		იეგანი			
	ოლლი (ჩემი ბიჭი)	ჩემი ბგანო	დისწული (დისშვილი)			
			ძმისწული (ძმისშვილი)			
			ბიბოლლი		–	
			ემოლლი			
			თეიზოლლი			
B5	თორი (თორუნი/ბადიში)		–			

აქედან მკაფიოდ ჩანს, რომ ტაოელებისა და კლარჯების ნათესაობის ტერმინთა სტრუქტურა მსგავსია და საერთო პრინციპებს ეფუძნება. ჩვეულებრივ, ნათესაობის ტერმინოლოგია ტრადიციული სოციალური ორგანიზაციის ბუნებასა და ქრონოლოგიური განვითარების დონესაც ასახავს. სამეცნიერო ლიტერატურაში მიჩნეულია, რომ იგი საოჯახო-საქორწინო ურთიერთობის ძველი მოდელების ამსახველია, რადგან კონსერვატული ბუნებით გამოირჩევა, რის გამოც საზოგადოებრივი ცხოვრების არქაული ელემენტების რეკონსტრუქციის წყაროდაა აღიარებული. ამა თუ იმ ფორმის ნათესაობის ტერმინოლოგიურ მოდელში ნათესაობის ესა თუ ის ტიპი მაშინაც აგრძელებს არსებობას, როცა მისი განმაპირობებელი სოციალური ორგანიზაცია და სოციალური ინსტიტუტები უკვე გამქრალია. ამასთან, ნათესაობის ნომენკლატურა საზოგადოებრივ ცხოვრებაზე მგრძნობიარედ რეაგირებს და მოდელი თანამედროვე ტიპის სოციალური გარემოს შესაბამისად ახალი ლექსიკური ერთეულებით ივსება, განსაკუთრებით, მაშინ, როცა მას ეთნიკურად მრავალფეროვან გარემოში, უფრო ზუსტად, უცხო ეთნიკურ გარემოცვაში უწევს არსებობა. ერთ-ერთი საუკეთესო ნიმუში ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის სისტემაა, თუმცა ჭოროხის აუზის ქართულ მოსახლეობაში მსგავსი ვითარება სხვა კუთხეების მაგალითზეც შეინიშნება (მგელაძე 1988); (მგელაძე 1990: 45-66); (მგელაძე 2004); (მგელაძე 2010); (მგელაძე 2014); (მგელაძე 2015); (მგელაძე 2016). აქედან გამომდინარე, დიდი მნიშვნელობა აქვს ტერმინოლოგიური პარადიგმების მოდელირებასა და ტიპოლოგიას. ტრადიციული

სოციალური ორგანიზაციების ლოკალური, ეთნიკური და ზოგადი მახასიათებლის გამოვლენას განსაკუთრებით ხელს უწყობს ნათესაობის ტერმინთა ტიპოლოგიური თავისებურებების დადგენა. ამიტომ, ტაოელთა და კლარჯთა ტრადიციულ საზოგადოებრივ ფორმებსა და ნათესაობის ტერმინთა ტიპებს შორის ურთიერთკავშირის სოციალური არსისა თუ მათი სოციალური განპირობებულობის სრულყოფილი არსის გამოსავლენად საჭიროა ტაოელთა სისხლით ნათესაობის აღმნიშვნელი ტერმინთა ტიპები სოციოკულტურულ ანთროპოლოგიასა და ზოგად ეთნოლოგიაში ცნობილ ნათესაობის მოდელებს შევუდართ, რომელთა პირობითი სახელწოდებებია: I ტიპი – ჰავაური, II ტიპი – იროკეზული, III ტიპი – არაბული და IV ტიპი – ინგლისური (კრიუკოვი 1972: 39). ამგვარი ტიპოლოგიის ასაგებად აუცილებელი პირობაა მამისა და დედის, პირდაპირი და ირიბი ხაზის ნათესავთა შერწყმისა და გამიჯვნის პრინციპების გარკვევა. ტიპოლოგიის შესაქმნელად გამოყენებულია +1, ნულოვანი და -1 თაობის ტერმინოლოგია, რადგან ისინი საზოგადოებრივი განვითარებისა და სოციალური ცხოვრების სხვადასხვა მხარეს ყველაზე უკეთესად ასახავენ. როგორც ცნობილია, ამ თაობათა ესოდენ დიდ როლს ის სოციალური ფაქტორები განაპირობებს, რომლებიც მათთვის დამახასიათებელი ნათესაობის ტერმინების სტრუქტურული წყობიდან გამომდინარეობს. +1, ნულოვანი და -1 თაობათა ნათესაობის ტერმინოლოგია მეტი დინამიურობით ხასიათდება და ყველაზე აქტიურად აფიქსირებს იმ სოციალურ-ეკონომიკურ ცვლილებებს, რომლებიც ოჯახისა და საქორწინო ურთიერთობების სფეროში ხდება (ჯავახიძე 1985: 49). +1, ნულოვანი და -1 თაობაში ტაოელთა და კლარჯთა ტიპოლოგიური სურათი შემდეგნაირად გამოიყურება:

ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის ტერმინოლოგიის ტიპოლოგია პირველ აღმავალ თაობაში

ტერმინთა ტიპი	F (Pm)	BF (ДmPPM)	BM (ДmPPж)	ტერმინთა რაოდენობა
I ტიპი ჰავაური	mäkua käna			1
II ტიპი იროკეზული	hanit		Hakno'	2
III ტიპი არაბული	abi	amni	khali	3
IV ტიპი ინგლისური	father	unkle		4
III ტიპი ტაოური და კლარჯული	ბაბა (ბაბო)	ემი (ემია)	ტაი (ტაია)	3

ტაოელთა ნათესაობის ტერმინოლოგიის ტიპოლოგია ეგი-ს თაობაში

ნათესაობის ტიპი	B (ДmP)	CHSIM (ДДжPPж)	CHBF (ДДmPPM)	CHBM (ДДmPPж)	CHSIF (ДДжPPM)	ტერმინთა რაოდენობა
I ტიპი ჰავაური	Käi-kua-anä					1
II ტიპი იროკეზული	Hahtsi'		Akua: 'se:'			2
III ტიპი არაბული	akhi	Ibn kialeti	Ibn emmi	Ibn khali	Ibn ammeti	5
IV ტიპი ინგლისური	brother	cousin				2
III ტიპი ტაოური და კლარჯული	ძმა (ყარ- დაში)	თეიზეშვილი	ემიშვილი	ტაიშვილი	ბიბიშვილი	5

+1 და ეგი-ს თაობებში ტაოელთა და კლარჯთა ნათესაობის ტერმინთა ტიპოლოგიის საფუძველზე დადგინდა, რომ +1 და ეგი-ს თაობებში იგი III ტიპისაა. ავტორთა დიდი ნაწილი ფიქრობს, რომ ნათესაობის III ტიპი კლანურ – პატრონიმიულ ორგანიზაციაში იყო წარმოქმნილი და დიდი საოჯახო ურთიერთობების ტრადიციებს ეფუძნებოდა, ხოლო IV ტიპი კლანური სოციალური ორგანიზაციის გვიანი ვარიანტის რღვევის პერიოდსა და ახალი მოდერნიზებული მონოგამიური ოჯახის, როგორც საზოგადოების ძირითადი სოციალურ-ეკონომიკური უჯრედის, ფორმირების ეტაპს ემთხვევა (კრიუკოვი 1972: 281-283). +1 და ეგი-ს თაობებში ტაოური და კლარჯული ნათესაობის სისტემაც III ტიპისაა

და, შესაბამისად, ნათესაობის ტერმინთა სტრუქტურა დიდი სახლეულისა და მისგან წარმოქმნილი ლოკალიზებული სოციალური გაერთიანებების საზოგადოებრივ-ეკონომიკური თავისებურებებიდან გამომდინარეობს. თუ გავითვალისწინებთ ტაოურ და კლარჯულ ეთნოგრაფიულ გარემოს, დასახლებაში ლინიჯთა – „სულალეთა“ განლაგების პრინციპებსა და ყოფითი სტერეოტიპების სპეციფიკას, მაშინ შეიძლება დავასკვნათ, რომ ტაოსა და კლარჯეთში ნათესაობის III ტიპის დადასტურება სავსებით შეესაბამებოდა რეგიონის სოციალური განვითარების დონეს. ტაოსა და კლარჯეთში ამა თუ იმ დასახლების ქალაქებთან სიახლოვემ, ურბანულმა პროცესებმა, სავაჭრო-ფულადი ურთიერთობების განვითარებამ და რიგმა სხვა ეკონომიკურმა ფაქტორმა, ტრადიციული სოციალური ინსტიტუტების რღვევას შეუწყო ხელი, მაშინ როცა შედარებით მაღალმთიანმა კუთხეებმა, რომლებიც ცენტრალურ საკომუნიკაციო გზებს მოწყვეტილი და, შესაბამისად, ნატურალურ თვითკმარ მეურნეობაში იყო ჩაკეტილი, კლანური ორგანიზაცია შეინარჩუნა, საიდანაც ნათესაობის III ტიპი გამომდინარეობდა. ასეთ კუთხეებში მეურნეობრივი სპეციფიკა და მასთან დაკავშირებული შრომის ორგანიზაცია, რაც მუშახელის საკმაოდ დიდი რიცხვის გაერთიანებასა და ერთობლივ შრომას მოითხოვდა, ადგილობრივ მკვიდრთ აიძულებდა დიდ სახლეულებში ტრადიციული საოჯახო ქონებრივი და სამართლებრივი ნორმები დაეცვათ. ასე განვითარდა სოციალური მოვლენები ჭოროხის აუზის სხვა რეგიონთა ქართულ მოსახლეობაშიც (მგელაძე 1988); (მგელაძე 1990: 63-64); (მგელაძე 2004); (მგელაძე 2010); (მგელაძე 2014); (მგელაძე 2015); (მგელაძე 2016a).

ამრიგად, საზოგადოებრივი ცხოვრების გარკვეულ ეტაპზე უნივერსალური ხასიათის მყარი სოციალური ერთობები ჩამოყალიბდა, რომლებიც სამეცნიერო ლიტერატურაში ცნობილია დიდი სახლეულისა (საოჯახო თემი, დიდი ოჯახი) და პატრონიმიული ორგანიზაციის (ლინიჯთა სისტემა – კლანი) სახელებით. მათ ტაოში ადგილობრივი ტრადიციული ტერმინები შეესატყვისებოდათ, ამასთან, ამგვარმა საზოგადოებრივმა გაერთიანებებმა სოციალურ სტრუქტურაში საფუძველი ჩაუყარეს აღწერილობითი ხასიათის ნათესაურ ტერმინოლოგიას. სოციალური ორგანიზაციის ამ ფორმებმა Ego-სთან ნათესაურ ურთიერთობაში მყოფი ცალკეული ინდივიდის საერთო სახელწოდების ქვეშ დაჯგუფებას ნიადაგი გამოაცალეს და შესაბამისი სახელწოდებებით ისინი ცალკეულ კატეგორიად გამოიყენეს. პარადიგმულ კონსტრუქციაში სტრუქტურულ ერთეულთა აღმნიშვნელი ტერმინებისაგან ნაწარმოები ნომენკლატურით ნათესაობის გარკვეული კატეგორიების გამოხატვას, კომპოზიტებად ჩამოყალიბებასა და ფუნქციურად ახალი ურთიერთობების წარმოქმნას სწორედ დიდი სახლეული და პატრონიმიული ორგანიზაცია განაპირობებდა. პატრონიმიული ორგანიზაცია, რომელიც ტაოში „სულალედ“ იწოდება, სოციალურად სრულად ითავსებს ნათესაობის აღწერილობით ლექსიკას. სულალეს წევრთა უფლება-მოვალეობები ურთიერთობათა სხვადასხვა სფეროში, კერძოდ, უფლებები და ვალდებულებები სოციალურ, სამართლებრივ და ქონებრივ სფეროში, ნათესაური კატეგორიების მიხედვით იყო დიფერენცირებული. სიშორე-სიახლოვის მიხედვით სულალეს წევრთა ნათესაურ კატეგორიებად დაყოფამ და უფლება-მოვალეობების შესატყვისი დიფერენცირებული ფორმების ჩამოყალიბებამ, აუცილებელი გახდა ნათესაობის ნომენკლატურის ასეთივე დიფერენცირებული ფორმების წარმოშობა. ამიტომაც, რომ ნათესაობის ტერმინები სულალეს წევრთა შორის არსებულ უფლებრივ ნორმებს ირეკლავს. ნათესაობის ტერმინებსა და ქცევის ნორმებს შორის მჭიდრო ურთიერთკავშირი არსებობს. Ego-სთან მიმართებაში ნათესავეები სხვადასხვაგვარად იქცევიან, ნაწილი განსხვავებულად, ნაწილი კი – მსგავსად, ე. ი. ერთი ტერმინის ქვეშ გაერთიანებულ ინდივიდთა ჯგუფი მსგავსი უფლება-მოვალეობების მატარებელია, ხოლო იმ პირებს, რომლებიც განსხვავებული ნათესაობის ტერმინებით აღინიშნებიან, ნათესაობაში სხვადასხვა უფლებრივი პოზიცია უკავიათ. თითოეული alter-ი ბიოლოგიურადაა დაკავშირებული Ego-სთან, მაგრამ მასთან მიმართებაში ერთი ჯგუფი იდენტური, ხოლო მეორე ჯგუფი განსხვავებული სოციალური სტატუსის მატარებელია. საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარების პარალელურად, ახალ სოციალურ-ეკონომიკურ პირობებში ტაოში პატრიარქალური ცხოვრების წესი თანდათანობით ცვლილებებს დაექვემდებარა, შესაბამისად, ცვლილებები დაიწყო ნათესაობის ტერმინოლოგიურმა ტიპებმაც.

შენიშვნები

¹ კოდების კონკრეტული მნიშვნელობა: იმისათვის, რომ ნათესაური ურთიერთობები ეკონომიკური კუთხით დაახასიათონ, ანთროპოლოგები შემოკლებებს ახდენენ კოდების კომბინაციით მნიშვნელობით სიტყვას ვლელულობთ, ვთქვათ, Fa (F) = Father, Mo (M) = Mather, Si (Z) = Sister, Br (B) = Brother, So (S) = Son, Da

(D) = Daughter, Sb = Sibling, Ne = Nephew, Ni = Niece, Pa = Parent, Ch = Child, Hu (H) = Husband, Wi (W) = Wife, Sp = Spouse, La = In-Law, Gf = Grandfather, Cm = Grandmother, Gp = Grandparent (სეიმურ-სმიტი 1986: 1). მაგალითად, ჩვენ ნაშრომში შემდეგი სახის ინგლისურენოვანი აბრევიატურის, სიტყვების პირობით შემოკლებას ვიყენებთ: GF – Grandfather (პაპა/ბაბუა), GM – Grandmother (დიდედა/ბებია), GP – Grandparent (პაპისა და დიდების მშობლები – წინაპრები), P – Parent (მშობელი); F – Father (მამა), M – Mother (დედა), SI – Sister (და), B – Brother (ძმა), SB – Sibling (სიბლინგები), CH – Child (შვილი), SO – Son (ვაჟი), D – Daughter (ქალიშვილი), NE – Nephew (ძმისშვილი/დისშვილი – ბიჭი), NI – Niece (ძმისშვილი/დისშვილი – გოგო), H – Husband (ქმარი), W – Wife (ცოლი), SP – Spouse (მეუღლეები, ცოლ-ქმარი), LA – In-Law (მოყვრები). მამის დის ქალიშვილი – FSICH. დღესდღეობით ეთნოლოგთა გარკვეულ წრეებში პოპულარულია იური ლევინის კოდური სისტემის ბაზაზე შექმნილი ფორმალური მეთოდიც (ლევინი 1970: 18-30). რუსულენოვანი აბრევიატურა, სიტყვების კოდებით პირობითი შემოკლება, რომელიც მარჯვნიდან მარცხნივ იკითხება, შემდეგი სახისაა: P – მშობელი, D – შვილი, C – ცოლის ანდა ქმრის მხარე. აქედან შეიძლება მივიღოთ: PMP – მამა, PжP – დედა, PмCж – სიმამრი, PжCж – სიდედრი. იური ლევინს დამატებით შემოტანილი ჰქონდა სქესის გამომხატველი ინდექსი M – მამრობითი სქესი, Ж – მდედრობითი სქესი, ასევე, სიმბოლოებთან შესატყვისობაში უფროს-უმცროსობის გამომხატველი ნიშანი (-), რომელიც სიმბოლოთა ზემოთ ანდა ქვემოთ ისმება, ვთქვათ, ასე: PP – უფროსი ძმა ანდა PP – უმცროსი ძმა (ლევინი 1970: 18-30).

² მაგალითისათვის ავიღოთ ქართული ტერმინი *მამიდა*. ამ სიტყვაში *მამა* ego-სა და *alter*-ს შორის მაკავშირებელ რგოლს წარმოადგენს.

დამონებანი

აბაევი 1958: В. И. Абаев. *Историко-этимологический словарь осетинского языка*, т. II, Ленинград.

აბაევი 1973: В. И. Абаев. *Историко-этимологический словарь осетинского языка*, т. III, Ленинград.

ალიბეგაშვილი 1992: გ. ალიბეგაშვილი. *ქართული ხალხური პოეზიის ნიმუშები*, V-VIII კლასებისათვის, დამხმარე სახელმძღვანელო ზოგადსაგანმანათლებლო საშუალო სკოლის მოსწავლეებისთვის, თბილისი.

არსენიევი, პოპოვი 1978: В. Р. Арсеньев, В. А. Попов. К типологической характеристике современной системы родства Бамбара, *Полевые исследования института этнографии*, Москва.

ბარდაველიძე 1953: ვ. ბარდაველიძე. *ქართული (სვანური) სანესო გრაფიკული ხელოვნების ნიმუშები*, თბილისი.

ბორლანდი 1979: С. Н. Borland. *Kinship Term Grammar. A review*, *Anthropos*, №3-4, vol. 74.

გირენკო 1974: Н. М. Гиренко. Система терминов родства и система социальных категории, *СЭ*, №6, Москва.

გონიაშვილი 1940: თ. გონიაშვილი. *ლექსიკური შეხვედრები ჩაჩხურისა და ქართველურ ენებთან*, თბილისი, სსრკ მეცნიერებათა აკადემიის საქართველოს ფილიალის გამომცემლობა.

გუდენაფი 1956: Ward H. G. Goodenough. *The Componential Analysis and the study of Meaning, Language*, Vol. 32, №1.

გუდენაფი 1964: Ward H. G. Goodenough. *The Componential Analysis of Kōnkāmā Lapp Kinship Terminology, Explorations in Cultural Anthropology*, New York.

გუდენაფი 1971ა: Ward H. G. Goodenough. *A new method of Analyzing Kinship Systems: componential Analysis, Reading in Kinship and Social structure*, Berkeley.

გუდენაფი 1971ბ: Ward H. G. Goodenough. *The Nature of Formal analysis, Reading in Kinship and Social structure*, Berkeley.

ზელინსკი 1899: С. П. Зелинский. Народно-юридический обычай армян Закавказского края, *Известия Кавказского отдела императорского русского Географического общества*, т. 12, вып. 3, Санкт-Петербург.

იაკოვლევი 1930: Н. Яковлев. Термин “мать” – “отец”, “сестра” – “брат”, “дочь” – “сын” в северо-кавказских языках и некоторых других языках, *УЗИЭНКНВ*, Санкт-Петербург.

კრიუკოვი 1972: М. В. Крюков. *Система родства китайцев (эволюция и закономерности)*, Москва.

კრიუკოვი 1983: М. В. Крюков. О принципах типологического исследования явлений культуры, *СЭ*, №5, Москва.

კრონფელდი 1980: D. A. Kronenfeld. *Formal Analyses of Fanti Kinship Terminology (Chana)*, *Anthropos*, vol. 75.

კუზნეცოვი 1971: А. М. Кузнецов. О применения метода компонентного анализа в лексике, *Синхронно-сопоставительный анализ языков разных систем*, Москва.

ლაუნსბერი 1956: Floyd G. Lounsbury. *A Semantic Analysis of the Pavnee Kinship Usage, Language*, vol. 32.

ლაუნსბერი 1962: Floyd G. Lounsbury. *The structural Analysis of Kinship Semantics, Preprints of Papers for the 9th International Congress of Linguists*.

ლაუნსბერი 1965: Floyd G. Lounsbury. *Another View of the Trobriand Kinship Categories, American Anthropologist*, vol. 67, №5.

ლაუნსბერი 1968: Floyd G. Lounsbury. *The Structural Analysis of Kinship Semantics, Kinship and social Organization (Edited By Paul Bohannan and John Middleton)*, New York.

ლევინი 1970: Ю. И. Левин. Об описании системы терминов родства, *СЭ*, №4, Москва.

- ლომთათიძე 1976:** ქ. ლომთათიძე. აფხაზური და აბაზური ენების ისტორიულ-შედარებითი ანალიზი, თბილისი.
- მარანდა 1964:** P. Maranda. *Kinship Semantics, Anthropolos*, Vol. 59, №3-4.
- მგელაძე 1988:** Н. Мгеладзе. *Система кровного родства в Абхазии (историко-этнографическое исследование)*, Батуми.
- მგელაძე 1990:** ნ. მგელაძე. სისხლით ნათესაობის ტერმინთა სისტემის სტრუქტურულ-ტიპოლოგიური ანალიზი აჭარაში, აჭარული დიალექტის დარგობრივი ლექსიკა, VII, თბილისი.
- მგელაძე 2004:** ნ. მგელაძე. აჭარული ნოგრო და გვარი, ბათუმი.
- მგელაძე 2010:** Н. В. Мгеладзе. Колхидская (мегрельская и лазская) модель терминологии родства в Причерноморье Грузии, „Innovativt Aspects of the Black Sea Countries Culture, History, Anthropology, Literature and Linguistics” (2nd International Conference), Batumi.
- მგელაძე 2014:** ნ. მგელაძე. მეგრულ-ლაზური ნათესაობის ტერმინების შედარებითი ანალიზი, იაკობ გოგებ-აშვილისადმი მიძღვნილი მეორე საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, სამეცნიერო კონფერენციის მასალები, გორი.
- მგელაძე 2015:** ნ. მგელაძე. კოლხური (მეგრულ-ლაზური) ნათესაობის ტერმინთა შედარებითი ანალიზისათვის, გორის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ქართული ენისა და ლიტერატურის სასწავლო-სამეცნიერო ცენტრის საერთაშორისო-სამეცნიერო კონფერენცია, გორი.
- მგელაძე 2016ა:** ნ. მგელაძე. პონტოელ ბერძენთა გვარი და ნათესაობის სისტემა საქართველოს შავიზღვისპირეთში, XXXVI დიალექტოლოგიური სამეცნიერო სესიის მასალები, თბილისი.
- მგელაძე 2016ბ:** ნ. მგელაძე. ფორმალური მეთოდები და ნათესაობის ტერმინოლოგია – სემიოტიკურ ნიშანთა სისტემა ანთროპოლოგიაში, ქაოსისა და კოსმოსის სემიოტიკა, სემიოტიკის VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, ბათუმი.
- მერდოკი 1949:** G. P. Murdock. *Social Structure*, New York.
- ორბელიანი 1949:** სულხან-საბა ორბელიანი. სიტყვის კონა, თბილისი.
- პოპოვი 1982:** В. А. Попов. Системы терминов родства аканов как этносоциологический источник, *Африканский этнографический сборник*, Ленинград, Москва.
- ჟლენტი 1936:** ს. ჟლენტი. ქართული ენის გურული კილო (გამოკვლევები, ტექსტები, ლექსიკონი), თბილისი.
- ჟლენტი 1953:** ს. ჟლენტი. ჭანურ-მეგრული ენის ფონეტიკა, თბილისი.
- სეიმურ-სმიტი 1986:** C. Seymour-Smith. *Macmillan Dictionary of Anthropology*, London.
- სოსელია 1983:** ე. სოსელია. ზოგიერთი ნათესაური დამოკიდებულების რეკონსტრუქციისათვის საერთო ქართველურ დონეზე. *ჯეევანგარდი*, III, თბილისი.
- ტოკარევი 1952:** С. А. Токарев. К вопросу о методике изучения терминологии родства, *Вестник МГУ, историко-филологическая серия*, №4, Москва.
- ტრეიტმანი 1987:** T. R. Trautmann. *lewis henri Morgan and the Invention of Kinship*, London.
- ფაბლანი 1965:** J. Fablan. *Kung Bushman Kinship, Anthropolos*, vol 60, №1-6.
- ფოჩხუა 1974:** ბ. ფოჩხუა. ქართული ლექსიკოლოგია, თბილისი.
- ჩიქობავა 1938:** ა. ჩიქობავა. ჭანურ-მეგრულ-ქართული შედარებითი ლექსიკონი, თბილისი.
- ჩლენოვი 1973:** М. А. Членов. *Формальные методы изучения систем родства в современной американской этнографии*, Этнологические исследования за рубежом, Москва.
- ჯავახაძე 1968:** Н. В. Джавахадзе. Термины родства у горных ингушей, *Кавказский этнографический сборник*, т. 2, Тбилиси.
- ჯავახაძე 1979:** Н. В. Джавахадзе. Типологическая характеристика осетинской системы родства, *Кавказский этнографический сборник*, т. 5, вып. 2, Тбилиси.
- ჯავახაძე 1985:** ნ. ჯავახაძე. ხევსურული შინში და მისი ადგილი ნათესაობის სისტემის თანამედროვე ტიპოლოგიაში, თბილისი.
- ჯავახიშვილი 1937:** ი. ჯავახიშვილი. ქართული და კავკასიური ენების თავდაპირველი ბუნება და ნათესაობა, თბილისი.
- ჯავახიშვილი 1979:** ი. ჯავახიშვილი. თხზულებანი თორმეტ ტომად, ტ. I, თბილისი.
- ჯანაშვილი 1906:** М. Г. Джанашивили. *Историко-археодогический очерк Гурии, Чорохского бассейна и Чанети (Лазистана), Батум и его окрестность*, Батуми.
- ჯანაშია 1949:** ს. ჯანაშია. *პრომები*, I, თბილისი.
- ჯანაშია 1959:** ს. ჯანაშია. *პრომები*, III, თბილისი.
- ჯანაშია 1973:** ს. ჯანაშია. *პრომები*, VI, თბილისი.

TERMINOLOGICAL MODEL OF KINSHIP OF THE GEORGIAN POPULATION OF TAO-KLARJETI (ETHNOCULTURAL AND SOCIOLINGUISTIC PROBLEMS)

Nugzar Mgeladze

Tao and Klarjeti are historical parts of Georgia. Though today they are part of the Republic of Turkey, they still mostly are populated by Georgians. The Georgian population of these regions was separated from the other Georgian regions for centuries. Therefore, their ethnographic panorama has preserved many such ancient and traditional elements of culture, which have already disappeared in Georgia today. The same can be said about traditional social relations and lifestyle. In a diverse ethnic setting we have focused on the system of terms of kinship which has undergone terminological changes over time, but the basic paradigm and typological model of kinship terms have remained unchanged.

The terminological model of kinship in Tao and Klarjeti is studied on the basis of the formal method. As it is known, starting from the 1960s the formal – transformational, *scalographic* and componental methods started to develop. It is a semiotic system of signs – metalanguage on the basis of which linguistically different types of people in the world managed to read the intellectual products in the same way. The method was particularly focused on building of the paradigm models of kinship terms of various people, which prepared the basis for general typology.

In Tao and Klarjeti the large houses and the traditional system of *lineage* laid the foundation for descriptive terminology. The big housing and the lineage-type social organization, called “*sulale*” by the Georgian population of Tao-Klarjeti, paved the ego-related way for the grouping of a separate individuals. They were divided into separate categories with the corresponding names. Rights and obligations in the social, legal and property spheres were differentiated according to the kinship levels. The division of *sulale*’s members into kinship categories according to distance and the formation of differentiated forms corresponding to their rights and responsibilities. That is why the terms of kinship reflects the legal norms existing among the members of the *sule*. The fact is that there is a close relationship between the terms of kinship and norms of behavior. In relation to the *ego*, some relatives behave differently and some behave similarly, e.g. a group of individuals united under one term had similar rights and responsibilities, while those who were referred by different terms had different legal status in a relationship. Each *alter* is biologically related to the *ego*, but in relation to it one group has identical and the other group carries different social status.

In parallel with the development of public relations, in the new socio-economic conditions, the patriarchal way of life in Tao was gradually subject to change, and the terminological types of kinship began to change as well.